

GELENEKSEL KAZAKİSTAN KOLAN DOKUMA MOTİFLERİNİN YENİ TASARIMLARDA KULLANILMASI

USE OF TRADITIONAL KAZAKHSTAN GIRTH WEAVING MOTIFS IN NEW DESIGNS

Sema ÖZKAN TAĞI*

Assel YERDENOVA**

ÖZ: Geleneksel kolan ve çarpana dokumacılığı gün geçtikçe eski işlevini, hem de önemini kaybetmeye başlamıştır. Dolayısıyla kolan ve çarpana dokumacılığı zanaatını günlük hayatımıza uygun bir şekilde geliştirmemiz gerekmektedir. El sanatların en önemli ögesi, duygu, istek ve düşüncelerini kelimesiz dile getiren motiflere sahip olmasıdır. Motifler, bir milletin milli kültürüne belli bir anlam yükleyen somut nesnesidir. Bu çalışmanın amacı, kaybolmaya yüz tutmuş kolan ve çarpana dokumacılığını araştırmak, Kazak kolan dokumalarında bulunan motifleri inceleyerek, çarpana dokumalarında uygulamak ve değişik malzemelerle birleştirilerek yeni tasarımlara dönüştürmektir. Bu çalışmada Kazak kültüründe yer alan kolan dokuma motifleri incelendikten sonra, bu motifler kullanılarak çarpana dokuma için desen raporları hazırlanmıştır. Bu rapora göre dokunan çarpanalar, keçe ve tüllerle birleştirilerek dört parçalık bir koleksiyon hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, kolan dokumaları, çarpana dokumaları, motif.

ABSTRACT: Traditional “girth” (kolan) and “card or tablet weaving” (çarpana) have begun to lose their old purpose of usage and importance as well. Therefore, they need to be adapted and improved so as to meet current conditions of life and expectation of people. The most important element of handicrafts is that it has motifs that expresses emotions, wishes and thoughts without words. Motifs are the concrete object of a nation that has a certain meaning to the national culture. The aim of the study was to investigate girth and card weaving that have been vanishing, and find a way to apply motifs used in Kazakh’s weaving into girth and card weaving, and transform them into new design by combining with different motifs. Therefore, in this study, weaving motifs used in Kazakhs culture were examined and then tablet weaving patterns were prepared. Based on the weaving pattern, tablet weavings was combined with felt and tulle and a collection consisting of four pieces was prepared.

Keywords: Kazakhstan, girth weaving, multiply weaving, motif.

* Prof. Dr. - Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Tekstil Tasarımı Bölümü/Ankara - semaozkan@hotmail.com

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tekstil Tasarım Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi /Ankara - asselyerden1@gmail.com

Giriş

Maddi kültür varlıkları ve gelenek-görenekler her millet için zengin bir miras olarak büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda teknolojinin hızlı gelişiminden dolayı el sanatları eski önemini kaybetmeye başlamıştır. El sanatlarının eski önemini kaybetmesi artık bu uğraşların terk edileceği anlamına gelmemelidir. Tam tersine, bu zengin mirası bir araya toplayarak, günlük hayatımıza uygun bir şekilde geliştirmemiz gerekmektedir. Atalarımızdan kalan bu kültürel varlıkların korunup sürdürülebilmesi bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması ile mümkün olabilir.

Kültür; insanoğlunun kendi için, kendi mutluluğu, rahatı ve potansiyel güçleri adına kendinin var ettiği, var edebildiği her şeydir (Eriñç, 1995: 10). Kültürü yaratan insan ve insan topluluğu bir coğrafyada bu kültürü oluşturur. Kültür bir bütündür ve ürünlerin yapısı gereği maddi ve manevi olarak iki bölümde ele alınabilir (Alp, 2009: 19, 20). Geleneksel el sanatları, bir nevi canlı belgeler olması nedeniyle maddi kültürümüzün en önemli parçası arasında yer alırlar. “El dokumaları Türk kültürünün geniş coğrafyasında var olmuş ve farklı kültürlerle karşılaştığında bile orijinalitesini bozmayıp, toplum içerisindeki yerini tarih boyunca korumuştur” (Aytaç, 2010: 191).

El dokumacılığı el sanatlarının en zengin dalıdır. Ayrıca doğal hammaddeleri kullanan, zamanla nesilden nesille aktarılan bilgilerine dayanan, gelenek ve göreneklere taşıyan, duyguları ve istekleri kelime kullanmadan yansıtabilen bir zanaattır. El dokumaları tüm dokumalar gibi, yatay ipliklerin (atkı), dikey ipliklerin (çözü) arasından, altından, üstünden geçirilmesi ile oluşur. Desen atkı ipliklerle elde edilirse “atkı yüzlü dokuma”, çözü ipliklerle elde edilirse “çözü yüzlü dokuma” denir. Dokumacılık yapım teknikleri, kullanılan araçlara göre üç grupta incelenebilir: 1. Mekikli Dokumalar; kumaş dokuması, Siirt battaniyesi vb.; 2. Kirkitli Dokumalar; a) Kirkitli Düz Dokumalar: kilim, cicim, zili, sumak; b) Kirkitli Havlı Dokumalar: Halı, Tülü; 3. Mekiksiz Dokumalar: kolan, çarpana (Akınarlı vd., 2012: 42).

Mekiksiz dokumalar grubuna giren kolan ve çarpana dokumaları (dar dokumalar) birbirine benzer, fakat iki farklı teknikle yapılmaktadırlar. Kolan dokumalar yer tezgâhlarında dokunmaktadır; dokunacak kolanın uzunluğuna göre çözü iplikleri kesilerek, yere çakılmış iki çubuk arasında gerilmektedir. Çözülerin arasına gücü görevi gören ve atkı ipinin atılmasını sağlayan “gücü çubuğu” geçirilmekte ve bu çubuğun döndürülmesiyle çözü aralığı oluşturulmaktadır. Çözü aralığından atkı ipi atılıp kılıçla sıkıştırılarak dokuma işlemi gerçekleştirilmektedir (Sönmez, 1995: 65).

Çarpana dokumalar, belirli genişlikte şerit dokumalar için 3-4-6-8 köşeli, gücü görevini gören, deve gönü, tahta gibi malzemelerden yapılan “çarpana” adı verilen levhalarla yapılan dokumalardır (Erbek, 1980: 7).

Kolan dokumalarının çarpana dokumalarından farkı, kolan dokumaların yer tezgâhlarında dokunulması ve genellikle çarpana dokumalara göre daha geniş olmasıdır. Aynı zamanda çarpana dokumada fitilli, saç örgüsü, tel örgü, pirinç, susma, daldırma gibi farklı atkı atma teknikleri de uygulanabilmektedir (Kosswig, 1970; Sönmez, 1995).

Bu dar dokumalar çuval, sepet ve heybelerin saplarında, araba ve develerin baş süslemelerinde, koşum takımlarında, ahşap iskelet üzerini keçe ile kaplamakta, çadırların iskeletlerinin bağlamasında, tepelerin ve keçelerin tutturulmasında, önlük ve elbise kuşaklarında, erkek giyiminde, barutluk, kılıç askısı, eşya bağlamak, taşımak için kullanılmıştır. Günümüzde ise bu dokumalar daha çok süsleme malzemesi olarak tercih edilmektedir (Akpınarlı vd. 2012: 52; Ülger, 1997: 87).

Çarpana ve kolan dokumayla ilgili araştırmalara bakıldığında bunların pek çoğunun belli bir yöredeki dokumalara yönelik alan araştırmaları olduğu görülmektedir. Çarpana dokumaların kullanım alanlarını genişleten, değişik malzemelerle birleştirilerek yeni tasarımlar yapan uygulamalı araştırmaların sayısı çok fazla değildir. Arslan (2014) kolan dokumalarını yöresel el dokuma kumaşlar ile birleştirerek yeni tasarımlarda kullanmaya yönelik uygulamalar yapmıştır. Ancak bu konuda uygulamaya yönelik çalışmaların kısıtlı sayıda olması sebebiyle bu araştırma planlanmıştır. Ayrıca makinelerde ve sentetik malzemeler kullanılarak üretilen dar dokumaların kullanımının artması geleneksel dokumalarla ilgili çalışmaları gerekli kılmaktadır. Diğer yandan Kazakistan'da geleneksel kolan dokumalarında kullanılan desenlerin tespit edilerek yeni tasarımlarda kullanılması, Kazakistan'a özgü ürünlerin ortaya çıkarılması açısından ve bu kültürün gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada Kazakistan'da kolan dokumalarla ilgili yapılan araştırmalar, makaleler taranmış ve Kazak kültüründe yer alan kolan dokumalarında kullanılan motifler incelenmiştir. Daha sonra, bu motiflerin çizimleri yapılmış ve bu motiflerden yola çıkılarak hazırlanan çarpana dokuma raporları Microsoft Excel (Microsoft Corporation) programı kullanılarak çizilmiştir. Yapılan çarpana dokumalar keçe ve tüller ile birleştirilerek özgün giysi tasarımlarında kullanılmış ve "Motif Göçü" olarak adlandırılan dört parçalık özgün bir koleksiyon hazırlanmıştır.

Bulgular

Kazakistan'da Kolan Dokumacılığı

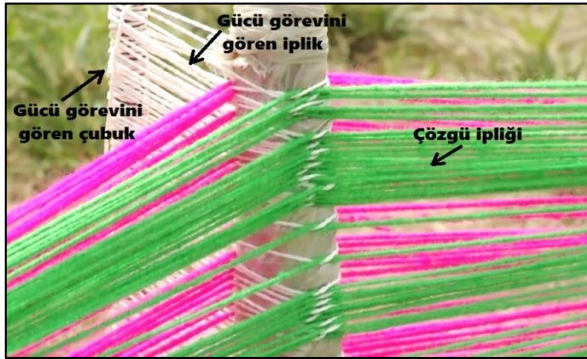
"Yeteneksiz halk olmaz. Yetenek varsa, tarz vardır. Her tarzın tarihi vardır" (Nazarbayev, 2017: 86). El sanatlarında her milletin kendine özgü bir tarzı bulunmaktadır. El sanatında kendine özgü tarzı olan milletlerden biri de, Orta Asya'da yer alan Kazak milletidir. Kazak halkının geleneksel el

sanatları çok zengindir. Bunlar; dokumacılık, keçecilik, işlemecilik, ahşap oyma, mücevhercilik vb. gibi alanları kapsamaktadır. Kazakistan'da dar dokuma olarak kaybolmaya yüz tutmuş olan ve "örmek veya termelep toqu" denilen kolan dokumaları da bulunmaktadır. (Fotoğraf 1) Kazak geleneksel kolan dokumacılığı bazı yörelerde az da olsa özellikle yaşlı ev hanımları tarafından sürdürülmektedir. Dokumaya devam edenler, motif uygulamasında deseni kâğıtta çizmeden, bitmiş bir dokuma örneğine bakarak direkt kolan dokumalarına aktarmaktadırlar. Ayrıca üniversite ve liselerin el sanatları bölümlerinde kolan dokumacılığı dersleri verilmeye devam edilmektedir.

Fotoğraf 1. Kazak Kolan Dokumaları (URL-1)

Çözümlü dokuma çeşitlerinden biri olan kolan dokumalar yer tezgâhlarında yapılmaktadır. Yapılacak kolan dokumanın uzunluğuna göre çözgü iplikleri hazırlanıp, yere çakılmış dört yardımcı kazık ve gücü görevini gören çubuğun yardımı ile tezgâh oluşturulmaktadır. (Fotoğraf 2) Çözgü iplikleri, dokunacak motifin rengine göre çift iplik olarak, üç kazığın her birinin hep dışından, bir kazığın ise biri dışından, biri de içinden dolanmaktadır.

Fotoğraf 2. Kolan Dokuması Çözgü İpliğinin Hazırlanışı, Gücü Görevini Gören Çubuk (URL-2)

Çözgü iplikleri kazığın içinden ve dışından sarılan ipliklerin karışmaması için ayrı ayrı değişik renkli iplikle bağlanarak gücü çubuğu ve

gücü iplikleri ile aynı anda yardımcı kazıklardan çıkarılmaktadır. Yer tezgâhı için, dokunacak kolan boyutuna göre yere dört adet kazık sabitlenerek üzerine levent görevini gören iki adet sopa iplerle bağlanmaktadır. Bu sopaların çözgü ipliklerini iyice girmesi gerekmektedir. Kazakça “mosı” adı verilen üç sopa parçası, yukarı uçları birleştirilerek, ortasına asılan kancaya gücü çubuğunu tutturmak için kullanılmaktadır. (Fotoğraf 3)

Fotoğraf 3. Kazak Geleneksel Kolan Dokumacılığında Kullanılan Yer Tezgâhı (URL-3)

Çözgü ipliklerinin arasına alt ve üst iplikleri ayıran “yukarı kaldırıcı ahşap” yerleştirilir. Bu alet alt ve üst ipliklerin karışmasını engellemektedir. Gerici ahşap aletinin üzerinde kalan çözgü iplikleri, 10-15’er iplik bir araya gelecek şekilde bağlanmaktadır. Dokumanın başlangıcında birkaç sıra desen aktarmadan dokunmakta sonra da iplik seçici aleti ile desene göre iplikler seçilerek dokuma oluşturulmaktadır. (Fotoğraf 4) Her bir sırada atkı ipliği geçirildikten sonra kılıçla vurularak dokuma işlemine devam edilmektedir. Dokuma tamamlandığında, kalan çözgü iplikleri iki uçta saçak olarak bırakılmaktadır.

Fotoğraf 4. Yukarı Kaldırıcı ve Gerici Ahşap (URL-2)

Kullanılan Motifler ve Semboller

Bir kültüre ait sanat eserleri incelenirken, yalnızca biçimleri ve oluşturuldukları dönem değil, anlam ve içerik boyutu da göz önünde bulundurulmalıdır. Anlam ve içeriği ile ilgili ayrıntılar, eserin sembolik anlam çözümlenmeleri ile elde edilebilmektedir (Daşdağ, 2017:309).

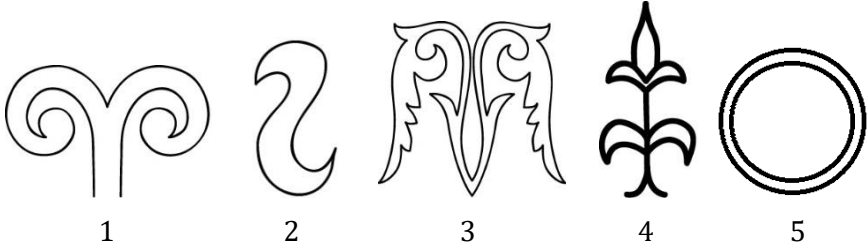
Süslemelerin ana unsuru olan motifler kültür ve sanat alanında çoğu kez toplulukların gelenek ve göreneklerinin, zevk, anlayış ve inançlarının ifadesi olmaktadır (Keskiner, 1989:13). Basit görünen bir motif ardında binlerce yıllık bir kültür oluşumunu, gelenekleri, görenekleri, efsaneleri ve inançlarıyla yeni bir anlatım ve ifade zenginliğini içermektedir (Onuk 2000:85). Motifler bitkisel, hayvansal ve geometrik olmak üzere sınıflandırılırken bir arada sembolik motifler adı altında incelenebilmektedir. Sembolik motiflerin sınıflandırılmasında ise motifin içeriği önem kazanmaktadır (Kavuncuoğlu, 2003:19).

İnsanlar için, her zaman biçim ve anlam yönünden çıkış noktası doğa olmuştur. Doğadaki en temel biçimler daire, kare ve üçgendir. Güneş ve ay; daire, dağlar ise üçgen biçiminin kaynağı olabilir (Daşdağ, 2017: 313).

Kazak kültürü de desen açısından oldukça zengindir. Kasımanov'a göre, Kazak el sanatlarında kullanılan 200'den fazla motif bulunmaktadır (Kasımanov, 1995: 7-12). Kazak toplumuna has geleneksel motifler ve göçebe halklar ile kültürel etkileşimlerden dolayı oluşmuş motifler de mevcuttur. Kazak desenleri göçebe yaşamından etkilenmiş oldukları için ağırlıklı olarak bitkisel ve hayvansal motiflerden oluşmaktadır. Kolan dokumalarında da bitkisel ve hayvansal motifler yanında figürlü ve geometrik bezemeli motifleri de görmek mümkündür.

Halkın günlük yaşamının bir parçası olan el sanatındaki motifler halk inançlarından günümüze gelmişlerdir. Kazak motiflerin her biri kendine özgü bir anlam taşımaktadır. Örneğin, el sanatı ürünlerine *boynuz motifi* (Fotoğraf 5.1) kullanımının kullanan kişinin ve ailesinin mal varlığını attırdığına, zenginleşmelerini sağlayacağına inanılmaktadır. Türk kültüründe kullanımına çok sık rastlanılan ve sembolik anlam içeren motiflerden biri olan "Boynuz veya Koç Boynuzu" genel olarak korku, büyü, güç ve kuvvet ile hayvan avının bereketini sembolize etmişlerdir (Alp, 1998: 149). Kazak süsleme kültüründe motifler, ifade ettiği anlama göre kullanılmaktadır. Örneğin, *köpekkuyruğu motifi*, koruyucu özelliği ile birlikte, dostluğu sembolize etmektedir (Fotoğraf 5.2). Güvenlik işleviyle bağlantılı olarak, yurt kapısının kolan dokumaları, yatağın ön kısımları ve bazen keçe eşyaları bu motifle süslenmiştir (Turganbayeva, 2009). Buna benzer diğer bir örnek; *kuğu kanadı motifi* (Fotoğraf 5.3) mutluluğun, güzelliğin, saflığın, dürüstlüğün ifadesidir, dolayısıyla çoğunlukla bayan giysileri ile ona ait eşyaları (yatak, yorgan, yastık vb. gibi) bu motifle süslenmiştir. *Ağaç motifi* (Fotoğraf 5.4) dayanışma ve birliği, *zikzak ve su motifleri* (Tablo 1) insan yaşamını ve suyu, *daire motifi* (Fotoğraf 5.5) ise

hayatın parlak noktasını ifade etmektedir (Kasimanov, 1995: 22; URL-4). Türk kültüründe ise “ağaç motifi” hayatın devamlılığını temsil etmektedir (Mungan vd, 2003: 6). Hayat ağacı, sürekli değişim ve gelişim içinde yaşayan evreni sembolize etmekte ve evrenin üç elementini, toprağın derinine inen kökleriyle yeraltını, alt dalları ve gövdesiyle yeryüzünü, ışığa yükselen, üst dallarıyla cenneti birleştirmektedir. Özellikle servi ağacı ölümsüzlüğü simgelemektedir (Erbek, 2002: 164). Türk kültüründe “daire motifi” yine evrendeki düzen, birlik, merkezîyetçilik, kâinat ve gökyüzünün sembolüdür (Daşdağ, 2017: 313).

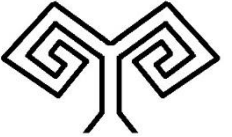

Fotoğraf 5. 1. Boynuz Motifi 2. Köpek Kuyruğu Motifi, 3. Kuğu Kanadı Motifi, 4. Ağaç Motifi, 5. Daire Motifi

Tablo 1’de Kazak kolan dokumalarında kullanılan bazı motiflerin resimleri (Zhanibekov, 1991: 160), Kazakça isimleri, anlamları ve nerede kullanıldıkları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Kazak Kolan Dokumacılığında Kullanılan Motifler

Motif Şekli	Motifin İsmi ve Kullanım Yeri
	“Botagöz” motifi; Deve yavrusu gözünün ifadesidir. Kazakların kültüründe, eşkenar dörtgen doğurganlığı temsil eder, çocuk doğurma işlevlerini koruduğu inanılmaktadır. Bu güvenlik özellikleri ile donatılmış büyülü bir motiftir. İnançlara göre, göz, bazen yıkıcı olan büyülü güçlere sahiptir (Turganbayeva, 2009). Bu tür motifler, tekstil yüzeylerin merkezi kısmında kullanıldığı gibi, kenarlarında da kullanılmaktadır.
	“Baldak” motifi; taşı olmayan yüzüğün veya bileziğin aynı zamanda kartal besleyicilerin kollarına giyen, kartal tutanağının desenidir (Kasimanov, 1995:19). Bu bir destek sembolüdür, daha çok kolan dokumaların merkezi kısmında kullanılmaktadır (Turganbayeva, 2009).
	“İrek” denilen zikzak motifi; hayatın dalgalı bir yolu olduğunun ifadesidir. Kazakistan’ın Semey Eyaletindeki usta Tusipzhan Omaralin; “Zikzak

	motifi insanların hayatındaki yolunu gösterir” demektedir (Kasimanov, 1995: 22). Zikzak motifi genellikle tekstil yüzeylerin kenarında ve bazen iki farklı deseni ayırmak veya sınırı belirlemek için kullanılmaktadır.
	“Şıncır veya Şıncara” adı verilen zincir motifi; gezici dalgalar anlamını taşımakta ve kolan dokumalarında sıkça kullanılan motiflerden biridir. Aynı zamanda kilimlerde de kullanılmaktadır.
	Kazakçası “Tumarşa” olan, kolan dokumalarında en sık kullanılan motif türü muska motifi, nazardan korunmak amaçlı kullanılmaktadır (URL-5).
	“Sınık muyiz” denilen kırık boynuz motifi; tüm boynuz motifleri ile aynı anlamdadır. Kırık olma sebebi ise dokumacıların bir farklılık yaratan becerisidir (Kasimanov, 1995: 27).

Kazak kolan dokumaları kullanım alanlarına göre “basqur, dödege qur, ak qur, qur bau, ayak qur, qur tangış” vb. olarak isimlendirilmektedir (Kasimanov, 1995: 61). Kazak kolan dokumacılığı geleneği bazı köylerde sürdürülmektedir. Kolan dokumaları Kazak yaşam hayatının bir parçası olmuştur; geleneksel olarak ahşap karkaslı evlerde keçelerin, karkaslara tutturulmasında, yaylaya veya kışığa göç sırasında, beşikte, çantalarda, ev süslemelerinde ve ayrıca hayvanları bağlama amacıyla kullanmıştır. Günümüzde ise kolan dokumaları daha çok folklorik amaçlı, eşya veya giysileri süslemede kullanılmaktadır.

Kazak Kolan Dokumacılığında Kullanılan Motiflerin Çarpana Dokumalarda Kullanılması

Araştırmaya konu olan Kazak kolan dokumalarında kullanılan motifler çarpana dokumalarına uygun hale getirilerek çarpana dokumalar yapılmıştır. Kazak kolan dokumalarının eninin geniş olması sebebiyle kullanılan motiflerin boyutları küçültülerek çarpana dokuma üzerinde kullanmaya uygun hale getirilmişlerdir.

Çarpana dokumaların uygulanması sırasında iki rapora ihtiyaç vardır. Bunlardan “A raporu”, çarpana sayısını ve çarpanaların deliklerinden geçirilecek ipliklerin rengini ve geçiriliş yönünü gösteren rapordur. “B raporu” ise, motifi oluşturacak her bir atkı sırasında, dokumanın çözümlenmiş ipliklerinin zemin üzerine aktarılacak motife uygun hale getirilmesine yol gösteren desen rapordur (Sarıoğlu ve diğerleri, 2000; 108). Dolayısıyla bu çalışmada her bir çarpana dokuma için A ve B raporu hazırlanarak kullanılacak desenler belirlenmiştir.

Yapılan Uygulamalar

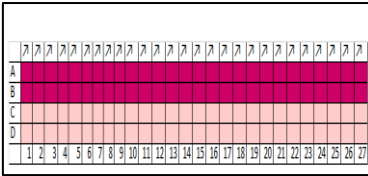
Tasarım 1.

Fotoğraf 6 (Soldaki). Kazak Kolan Dokumaları (URL-6)

Fotoğraf 7 (Sağdaki). Kazak Kolan Dokumaları (Turganbayeva, 2009).

Fotoğraf 6 ve 7'de verilen "kırık boynuz, baldak, muska ve köpekkuyruğu" gibi Kazak kolan dokuma motifleri kullanılarak oluşturulan yeni kompozisyon ilk tasarımda uygulanmıştır. Tasarım 1 için kullanılan çarpına dokumanın çözgüleri A raporuna göre (Fotoğraf 8) kartlara takılarak, B raporuna göre (Fotoğraf 9) dokuma işlemi gerçekleştirilmiş ve istenilen desen açık pembe ve bordo renkli merserize iplikler kullanılarak tabletlerle dokunmuştur (Fotoğraf 10). Bu çalışmada önce tül üzerine yün ile dövme keçe yapılmıştır. Elde edilen bu tekstil yüzeyi yelek haline getirilmiş ve dokunan çarpına yeleşin bel kısmına monte edilmiştir (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 8 A raporu

Fotoğraf 9 (sağda). B raporu

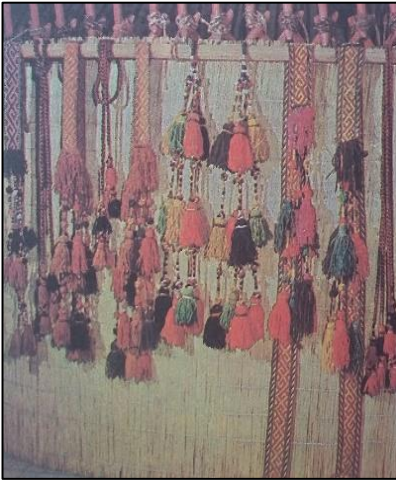
Fotoğraf 10. Dokunan Çarpına

Fotoğraf 11. Birinci Tasarım (detay, ön, arka)

Tasarım 2.

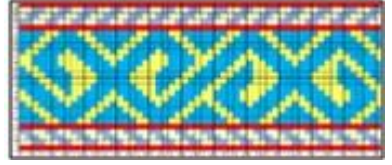
İkinci tasarım için Zhanibekov'ın (1995: 67) "Zholairykta" adlı eserinde bulunan Kazak kolan dokuma fotoğraflarındaki (Fotoğraf 12, 13) zincir motifi ve çizgiler kullanılmıştır. Çarpına dokumanın çözgüleri A raporuna göre (Fotoğraf 14) mavi, kırmızı ve açık sarı renkli merserize iplikler kullanılarak, B raporuna göre (Fotoğraf 15) dokuma işlemi gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 16). Yün ile ipliği birlikte kaynaştırılarak yapılmış olan keçe elbisenin sırt kısmına yerleştirilmiş, diğer kısımları ise tülден dikilmiş ve sırtına da elde dokunulmuş çarpına tutturulmuştur. Elbisenin tam ve detay fotoğrafları fotoğraf 17 ve 18'de verilmiştir.

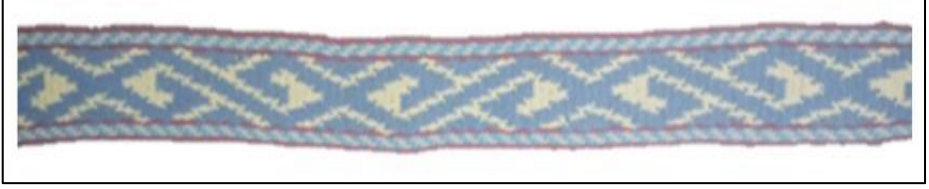
Fotoğraf 12-13. Kolan örnekleri (Zhanibekov, 1995: 67)

	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	
A																																						
B																																						
C																																						
D																																						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26												

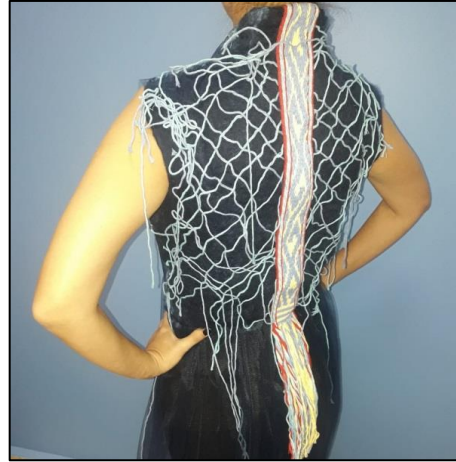
Fotoğraf 14. A Raporu

Fotoğraf 15. B Raporu

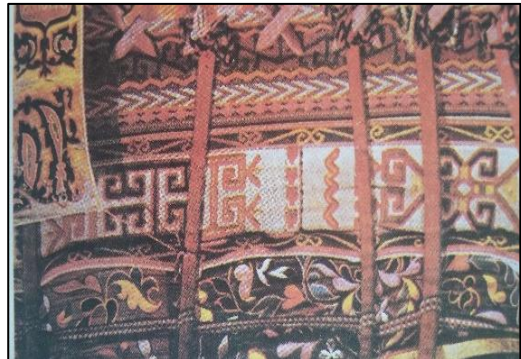
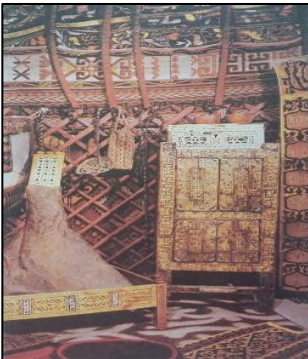
Fotoğraf 16. Dokunan Çarpına

Fotoğraf 17(solda). -18. (sağda). İkinci Tasarım (tam ve detay)

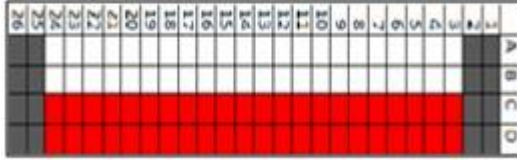
Tasarım 3.

Bu tasarımda fotoğraf 19 ve 20'de görülen çadırda yer alan kolan dokumasındaki "baldak ve saçak" motifi kullanılmıştır. Dokuma için kırmızı, siyah ve krem renkli merserize iplik kullanılmıştır.

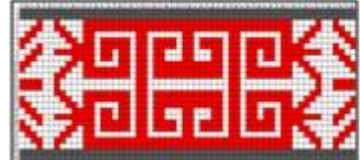

Fotoğraf 19-20. Kolan örnekleri (Kasimanov, 1995).

Bu tasarım için dokunan çarpananın çözümleri A raporuna göre (Fotoğraf 21) çarpana kartlarına takılarak, B raporuna göre (Fotoğraf 22) dokuma işlemi gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 23).

Fotoğraf 21. A Raporu

Fotoğraf 22. B Raporu

Fotoğraf 23. Çarpana Dokuma

Çarpana dokuma yine tül ile yünün kaynaştırılmasıyla elde edilen keçe yeleğinin üzerine tutturulmuştur. Tasarımda farklılık yaratmak için yün ile tülü kaynaştırırken aralara baklava deseni şeklinde boşluklar bırakılarak keçeleştirilmiştir. Yeleğin üzerine tutturulmuş çarpana dokumaları hafifletmek amacıyla üzerine gren dikilmiştir (Fotoğraf 24, 25).

Fotoğraf 24-25. Üçüncü tasarım (tam ve detay)

Tasarım 4.

Dördüncü tasarım için fotoğraf 26-27 de verilen Kazak kolan örneklerindeki "botagöz motifi" kullanılmıştır.

Fotoğraf 26-27. Kolan dokuma örnekleri (Zhanibekov 1995: 66).

Bu uygulama için dokunan çarpananın çözümleri A raporuna göre (fotoğraf 28) siyah, kırmızı ve krem renkli mermerize iplikler kullanılarak kartlara takılmış ve B raporuna göre (fotoğraf 29) dokuma işlemi gerçekleştirilmiştir (fotoğraf 30).

	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	
A																				
B																				
C																				
D																				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Fotoğraf 28. A Raporu

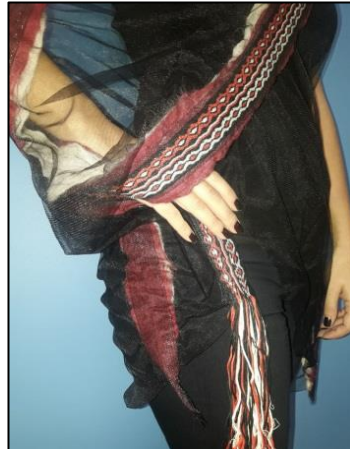

Fotoğraf 29. B Raporu

Fotoğraf 30. Çarpana Dokuma

Bu tasarım için pareo tarzında bir tunik hazırlanmıştır (fotoğraf 31, 32). Tülün üzerine yün çizgi şeklinde kaynaştırılarak, üzerine gren dikilmiş ve çarpana dokuma kenardaki keçe üzerine tutturulmuştur.

Fotoğraf 31-32. Dördüncü Tasarım (tam ve detay)

Sonuç

Kazakistan'da kolan dokumacılığı kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarından biridir. Kazak geleneksel kolan dokumacılığı bazı yörelerde az da olsa özellikle yaşlı ev hanımları tarafından yapılmaktadır. Ayrıca üniversite ve liselerin el sanatları bölümlerinde kolan dokumacılığı dersleri verilmeye devam edilmektedir.

Bu çalışmada Kazakistan'da kullanılan kolan motifleri çarpana dokumlarda kullanılmış ve farklı malzemelerle birleştirilerek özgün tasarımlar yapılabileceği gösterilmiştir. Bu tip çalışmaların çarpana dokumacılığını günümüzde değişik kullanım alanlarında yaygınlaştırabileceği görülmektedir. Geleneksel kullanımı dışında günümüzün modasına uygun giysi ve ev dekorasyonunda değerlendirilebilecek yeni ürünlerin oluşturulması, bu sanatın yaşatılmasına katkıda bulunabilir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- AKPINARLI, Hatice Feriha ve diğerleri (2012). *Şanlıurfa El Sanatları ve Sözlü Kültür Malzemeleri*. Ankara: Şurkav Yayınları
- ALP, Özlem (1998). *Konya ve Yöresi Kilimlerinde Semboller*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Resim Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara
- ALP, Özlem (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*. Ankara: Eflatun Yayınevi
- ARSLAN YÜCEER, Halime (2014). Kolan Dokumannın Giysi Tasarımında Kullanılması. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. Sayı 1, s.123-139
- AYTAÇ, Ahmet (2010). Kırgızistan'da Çarpana ve Kolan Dokumacılığında Örnekler. *Milli Folklor*, Yıl 22, Sayı 87. s.191-195
- DAŞDAĞ, F. Evren (2017). Görsel iletişimin tarihi, kültürel ve estetik nesnesi olan Diyarbakır surları ve sembolik motifleri. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*. Cilt: 8, Sayı: 2 (Özel Sayı), 307-318
- ERBEK, Güran (1980). Çarpana Dokumaları. *Türkiyemiz*, Cilt.10, Sayı.30. s.7-11
- ERBEK, Mine (2002). *Çatal Höyükten Günümüze Anadolu Motifleri*. Ankara: KTB Yayınları
- ERİNÇ, Sıtkı (1995). *Kültür ve Sanat*. İstanbul: Çınar Yayınları
- KASIMANOV, Sadık (1995). *Qazaqtyn Qol Öneri*. Almatı: Qazaqstan (ҚАСИМАНОВ, Садық (1995). *Қазақтың Қол Өнері*. Алматы: Қазақстан)
- KAVUNCUOĞLU, Pınar. Ayşe (2003). *Selçuklu Dönemi Konya ve Yöresi: Çini ve Seramiklerdeki Sembolik Motiflerin Günümüz Kültür ve Sanat Eğitimindeki Yeri ve Önemi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- KESKİNER, Cahide (1989). *Hatai. Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler*, İstanbul: İlke Basın Yayınları
- KOSSWIG, Leonore (1970). *Çarpanacılık ve İstanbul Topkapı Saray Müzesinde Bulunan Çarpana Dokumaları*. Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi
- MUNGAN, M. - SALMAN, A. (2003). "Motif ve Desenlerin Yaşamımızdaki Yeri". *Ev Tekstili*, S. 36, s. 6-12.
- NAZARBAYEV, Nursultan (2017). *Ulu Bozkır Öğütleri*. Çev. Yercan Kerimbekov. Ankara: Merkez Repro Ltd. Şti.
- ONUK, Taciser (2001). Geleneksel Sanatlar Konusunda Uygulanan Projelerin Yerel Kalkınma ve Turizmdeki Önemi. *Türk Folklorunun Turizm Açısından Değerlendirilmesi Sempozyumu Bildirileri: Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü*, Yayınları, Yayın No: 318,s. 85-87.
- SARIOĞLU, Halide ve diğerleri (2000). *Çarpanalı Dokumalar*. Ankara: Yapa Yayınları
- SÖNMEZ, Tuna Demir (1995). *El Dokumacılığı ve Çarpana Dokuma*. Ankara: T.H.K. Basımevi
- ÜLGER, Nihal (1997). Afyon-Emirdağ-Örenköy Çarpana Dokumalarından Örnekler ve Yeni Uygulamaları. *Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri*. s. 86-89
- ZHANİBEKOV, Özbekali (1991). *Eho... Po Sledam Legendy O Zolotoy Dombre*. Almatı: Öner (ЖӘНІБЕКОВ, Өзбекәлі (1991). *Эхо... По Следам Легенды О Золотой Домбре*. Алматы: Өнер)
- ZHANİBEKOV, Özbekali (1995). *Zolaiyryqta*. Almatı: Rauan (ЖӘНІБЕКОВ, Өзбекәлі (1995). *Жолайрықта*. Алматы: Рауан)

Elektronik Kaynaklar

- TURGANBAYEVA, Shakhizada (2009). Цвето-орнаментальные категории как доминантная основа декоративно-прикладного искусства казахов. *Sanat. Sayı 3*. http://sanat.orexca.com/2009-rus/2009-3-2/shakhizada_turganbaeva/ (Erişim: 24.10.2018)
- URL-1: <http://www.kettik.kz/?p=35627> (Erişim: 6.10.2018)
- URL-2: <https://www.youtube.com/watch?v=kCK6AbKIAzA> (Erişim: 12.10.2018)
- URL-3: <https://youtu.be/CGBDfhe0Ku4> (Erişim: 01.11.2018)
- URL-4: <http://kazgazeta.kz/?p=7167> (Erişim: 24.10.2018)
- URL-5: <https://www.liveinternet.ru/users/len/post202087928/> (Erişim: 26.10.2018)
- URL-6: <http://raret.es.ru/kovrovaya-traditsiya-kochevnikov-srednej-azii/> (Erişim: 23.02.2018)